

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่ไม่ได้รับแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียนให้ทำหน้าที่ครูฝ่ายปกครองต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูฝ่ายปกครอง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยดังมีหัวข้อและรายละเอียดต่อไปนี้

- 2.1 ความหมายของการมัธยมศึกษา
- 2.2 หน้าที่ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- 2.3 ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยทั่วไป
- 2.4 ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในปัจจุบัน
- 2.5 การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน
- 2.6 ความหมาย ขอบข่ายและจุดมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียน
- 2.7 หน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายปกครอง
- 2.8 ปรัชญา, แนวคิด, หลักการและทฤษฎีการปกครองนักเรียน
- 2.9 สภาพปัจจุบันปัญหาด้านการปกครองนักเรียนในจังหวัดขอนแก่น
- 2.10 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของการมัธยมศึกษา

พจนานุกรมการศึกษา ซึ่ง Good (1973 : 522) เป็นบรรณาธิการได้ให้ความหมายของการมัธยมศึกษาไว้ว่า คือการศึกษาที่วางแผนไว้สำหรับเยาวชนในวัย 12-17 ปี เน้นหนักเพื่อให้เป็นเครื่องมือให้กับการเรียนรู้ แสดงออกและทำความเข้าใจกับสภาพความเป็นไปของชีวิตที่แท้จริง และเป็นการพัฒนาทัศนคติในการคิดค้นนิสัย และสาระอันเกี่ยวกับสังคม ร่างกาย และสติปัญญา (บรรจง แอดสกุล, 2528)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ข้อ 8 และข้อ 12 ได้อธิบายความหมายของมัธยมศึกษาไว้ว่า “มัธยมศึกษา ได้แก่ การศึกษาที่อาศัยประถมศึกษาเป็นพื้นฐาน มุ่งจะสำรวจและส่งเสริมความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของเด็กเพื่อให้มีความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ หรือให้มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตหรือเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น”

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ข้อ 32 กล่าวว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัยและความต้องการความสนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (ชัยยุทธ ศรีขจร, 2524)

จากความหมายของการมัธยมศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาต่อจากระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานทั้งด้านวิชาสามัญ และวิชาชีพอย่างเพียงพอ เพื่อสำรวจความสามารถ ความถนัดของตนเองในการตัดสินใจประกอบอาชีพหรือศึกษาต่ออีกทั้งมีคุณลักษณะในการศึกษาหาความรู้เพื่อการมีชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

2.2 หน้าที่ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

Bent และ Kronenberg (อ้างถึงใน บรรจง แอดสกุล, 2528) ได้จำแนกหน้าที่ของมัธยมศึกษาไว้ 6 ประการ โดยรวบรวมจากหนังสือ Principles of Secondary Education ของ Alexander Inglis, Secondary Education of Thomas H. Briggs และ J. Paul Leonard กับบทความเรื่อง The Unique Functions of Education in American Democracy โดย Educational Policies Commission, N.E.A. ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 หน้าที่ทางการปรับตัว (Adaptive Function)

โรงเรียนมัศึกษามีหน้าที่ในการทำให้ผู้เรียนคุ้นเคย และพยายามเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่ และในขณะเดียวกัน ก็ช่วยผู้เรียนให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ

2.2.2 หน้าที่ทางการบูรณาการ (Integrating Function)

โรงเรียนมัศึกษามีหน้าที่บูรณาการความคิด ทักษะ คุณธรรม ค่านิยม และความเชื่อของนักเรียนให้เป็นแนวทางอันเดียวกันเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เพื่อให้เผ่าพันธุ์หรือสังคมดำรงอยู่ได้

2.2.3 หน้าที่ทางการจำแนกความแตกต่าง (Differentiating Function)

โรงเรียนมัศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ให้ได้รับการพัฒนาโดยเต็มศักยภาพของตนเอง เพื่อให้สามารถนำความสามารถที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลมาใช้ในการพัฒนาประเทศชาติ

2.2.4 หน้าที่ทางการปลูกฝังประชาธิปไตย (Democratizing Function)

โรงเรียนมัศึกษามีหน้าที่ฝึกฝนนักเรียนให้มีความศรัทธาและเชื่อมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยมีความมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เพื่อจัดความคิดเรื่องการแบ่งชนชั้น สร้างความเคารพในความเสมอภาคของผู้อื่น และเพื่อธำรงไว้ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตย

2.2.5 หน้าที่การเตรียมผู้เรียนเพื่อศึกษาต่อในชั้นสูง (Preparation for Further Study)

เนื่องจาก การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับกลาง โดยเชื่อมต่อระหว่างระดับประถมศึกษากับระดับอุดมศึกษา ดังนั้นเมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาระดับนี้แล้วจะต้องมีความพร้อมที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาสามัญหรือวิชาชีพ

2.2.6 หน้าที่ทางการสำรวจ (Exploration)

เนื่องจากการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับกลาง นักเรียนที่จบการศึกษาระดับนี้แล้วต้องมีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือออกไปประกอบอาชีพได้ ดังนั้น การศึกษาระดับนี้ต้องทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อสำรวจความสามารถ ความถนัดของตนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกทางดำเนินชีวิตของตนเองในอนาคต

จากหน้าที่ของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาทำหน้าที่ให้ความรู้ทั่วไปทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ให้นักเรียนได้สำรวจตนเองถึงความสามารถ ความถนัด เพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางแห่งชีวิต ให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพของตนเองและพัฒนาให้ก้าวหน้า โดยเต็มความสามารถ ปลุกฝังจิตสำนึก คุณธรรม ความเชื่อ ที่สังคมยึดถือ สร้างความรู้รักของความเป็นพวกเดียวกัน มีความรัก ความสามัคคีเพื่อให้สังคมมีสันติสุข อยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

2.3 ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยทั่วไป

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาระดับกลางระหว่างระดับประถมศึกษากับระดับอุดมศึกษา ซึ่งนักเรียนระดับนี้จะอยู่ในวัยรุ่น เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะมีคุณสมบัติที่มีความยืดหยุ่นสูงคือสามารถศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น หรือหากได้รับการอบรมเพิ่มเติมก็จะเป็นแรงงานที่มีคุณภาพได้ และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นผู้ใหญ่ เป็นประชาชนที่มีคุณภาพของสังคม ซึ่งการจะกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาระดับนี้ให้ดำเนินไปในแนวทางใดนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งประเทศต่าง ๆ ก็มีกำหนดไว้ต่างกัน เช่น

สมาคม ASCD แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (อ้างถึงใน บรรจง แอดสกุล, 2528) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

- 1) ให้รู้จักคุณค่าแท้จริงของตนเองและมีความเข้าใจในคุณค่าของผู้อื่น
- 2) ให้มีความสนใจอย่างแท้จริงในวิทยาการต่าง ๆ และมีประสบการณ์ในการทำงานบ้าง
- 3) ให้มีพื้นฐานความรู้และทักษะพอที่จะค้นคว้าวิจัยด้วยตนเอง เพื่อที่จะประกอบกิจการงานอิสระได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

4) ให้มีสมรรถภาพเพิ่มขึ้นในด้านฝึกฝนตนเอง เพื่อปฏิบัติงานเพื่อศึกษา และเพื่อพักผ่อนหย่อนใจได้อย่างมีประโยชน์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความพอใจแก่ตนเองและผู้อื่นด้วย

5) ให้มีความสำนึกด้านจริยศึกษาและศีลธรรม พอที่จะเห็นคุณค่าของเป้าหมายและกรรมวิธีของสังคมอิสระ

นอกจากความมุ่งหมายที่กล่าวมาแล้วคณะกรรมการที่มีชื่อว่า Reorganization of Education ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการมัธยมศึกษาโดยเรียกว่า Seven Cardinal principles of Secondary Education ไว้ว่า

- 1) เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์
- 2) มีความรู้ความสามารถในความรู้พื้นฐาน
- 3) เป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของครอบครัว
- 4) มีความสามารถในการประกอบอาชีพ
- 5) รู้จักหน้าที่ในการเป็นพลเมืองดี
- 6) การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 7) พัฒนาอุปนิสัยและจริยศึกษา

สรุปความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้ว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาที่มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียน ค้นพบความสามารถของตนเองมีพื้นฐานความรู้เพียงพอที่จะศึกษาต่อ และประกอบอาชีพได้บ้าง รู้จักวิเคราะห์หิวจยมีค่านิยมด้านครอบครัวที่ดี รู้จักใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและเป็นสมาชิกที่มีประโยชน์แก่สังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.4 ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในปัจจุบัน อยู่ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปและวัฒนธรรมฉบับที่ 7 และกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาระดับนี้ ได้นำมากำหนดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ในส่วนที่ 4 ของแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของกรมสามัญศึกษาว่า

เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพประสิทธิภาพและส่งผลให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายความเป็นเลิศทางการศึกษาของกรมสามัญศึกษาในปี พ.ศ. 2550 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษากลายเป็นกลไกในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต มีลักษณะนิสัย และทักษะความสามารถที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในอนาคต รักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้เข้าใจ และมีลักษณะประชาธิปไตย รัก และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถร่วมมือกันในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า

ให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติ และร่วมมือแข่งขันกับประเทศในประชาคมโลกได้อย่างเหมาะสม มั่นคง และยั่งยืนโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) ด้านจิตใจและสังคม
 - มีวินัย รับผิดชอบ เชื่อสัตย์ เสียสละอดทน
 - ร่วมมือกับผู้อื่นได้ ความเป็นประชาธิปไตย
 - มีเอกลักษณ์ไทย
 - รักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 2) ด้านสติปัญญา
 - คิดเป็นระบบ
 - ใฝ่เรียนรู้ และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
 - มีความรู้และทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีพื้นฐาน
 - มีทักษะการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
 - มีทักษะการจัดการ
- 3) ด้านสุขภาพพลานามัย
 - ร่างกายแข็งแรง
 - เติบโตสมวัย
 - รักการออกกำลังกาย
 - ปลอดภัยจากสารเสพติด และโรคเอดส์
- 4) ด้านอาชีพ
 - มีทักษะและรู้จักพัฒนาอาชีพท้องถิ่น
 - มีทักษะอาชีพสมัยใหม่
 - เห็นช่องทางประกอบอาชีพ
 - มีจรรยาบรรณในอาชีพ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในปัจจุบันอยู่ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปและวัฒนธรรมฉบับที่ 8 โดยมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คือศึกษาหาความรู้สมัยใหม่อยู่เสมอ มีค่านิยมในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องมีครอบครัวที่อบอุ่น เห็นคุณค่าของตนเอง ธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ชื่นชมในศิลปและวัฒนธรรมของตนเอง มีความคิดเป็นประชาธิปไตยเพื่อให้มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า

2.5 การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน

การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นผลจากพัฒนาการทางการบริหารในอดีต ดังนั้นจึงไม่มีระเบียบใดกำหนดการจัดโครงสร้างสายการบังคับบัญชาไว้อย่างแน่นอน แต่มอบให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ในการจัดระบบการบริหารงานภายในโรงเรียนเองโดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสามารถสนองตอบนโยบายของหน่วยบังคับบัญชา และความต้องการของชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียน แต่เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิบัติหน้าที่ กรมสามัญศึกษาจึงกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับขอบข่ายและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนไว้ 6 ประการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2530)

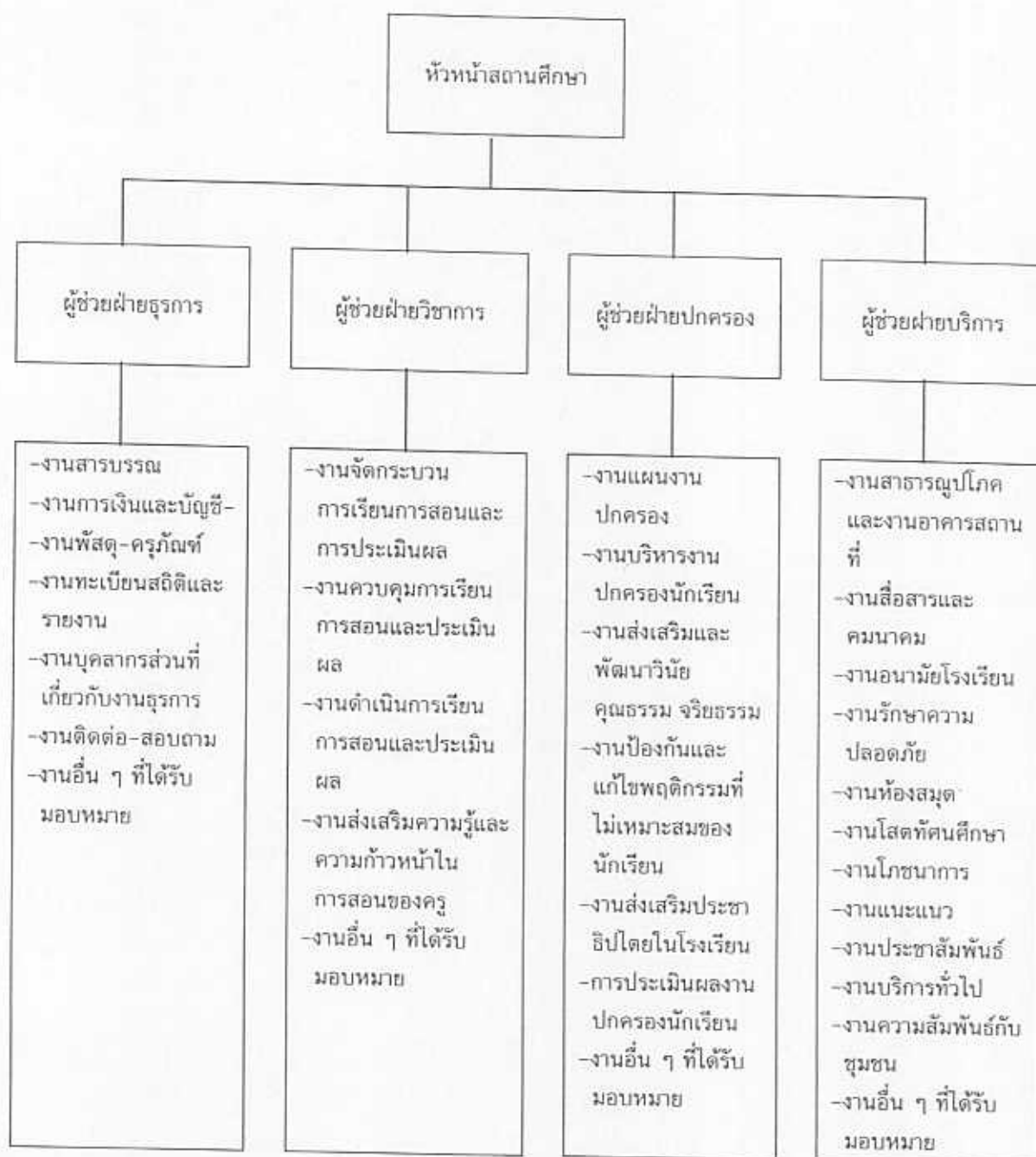
- 1) งานบริหารทั่วไป
- 2) งานธุรการ
- 3) งานวิชาการ
- 4) งานปกครองนักเรียน
- 5) งานบริการ
- 6) งานโรงเรียนกับชุมชน

การจัดโครงสร้างการบริหารโรงเรียน

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษาแต่ละแห่งจะมีขนาดและจำนวนนักเรียนแตกต่างกัน ตั้งแต่ขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 540 คน ไปถึงขนาดใหญ่พิเศษที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 2,500 คน แต่ไม่ว่าโรงเรียนจะมีจำนวนนักเรียนแตกต่างกันเพียงใดก็ตาม ต่างก็มีบทบาทต่อสังคมเหมือนกัน คือเป็นองค์การทางการศึกษา ดังนั้นในภาพรวมจึงมีองค์ประกอบขององค์การเหมือนกัน คือประกอบด้วยงานหลัก 4 ลักษณะงาน คือ งานวิชาการ งานธุรการ งานบริการ และงานกิจการนักเรียนหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่างานปกครองนักเรียน (เสรี ลาซโรจน์, 2530) ซึ่งแต่ละงานมีหน้าที่ดังนี้

- 1) งานธุรการ เป็นงานเกี่ยวกับการเงิน การพัสดุ งานสารบรรณ และงานธุรการต่าง ๆ ในโรงเรียน
- 2) งานวิชาการ เป็นงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลการเรียน
- 3) งานปกครอง เป็นงานเกี่ยวกับการควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียน การนิเทศติดตามส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูและนักเรียน
- 4) งานบริการ เป็นงานต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้อยู่ในโรงเรียนด้วยความสะดวกสบาย และสนับสนุนให้งานฝ่ายต่าง ๆ บรรลุเป้าหมาย

ซึ่งการจัดโครงสร้างการบริหารภายในโรงเรียนนั้นไม่มีข้อกำหนดแน่นอนตายตัวโดยถือเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ๆ จะกำหนดโดยคำนึงถึงศักยภาพของโรงเรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมแล้วโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะจัดโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้ (สมพงษ์ ธรรมอุปกรณ์, 2538)

แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายของการบริหารงานในสถานศึกษา

จากสภาพการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน สรุปได้ว่า การจัดโครงสร้างการบริหารภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนส่วนมากแบ่งงานออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริการ ส่วนในรายละเอียดของแต่ละโรงเรียนอาจแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละโรงเรียนที่จะดำเนินการให้เหมาะสมเพื่อเอื้อต่อการศึกษานักเรียนเป็นสำคัญ

2.6 ความหมาย ขอบข่ายและจุดมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียน

2.6.1 ความหมายของงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนและงานกิจการนักเรียนเป็นคำที่ใช้เรียกชื่องานที่รับผิดชอบด้านความประพฤติ และสวัสดิการของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาใช้ชื่อว่างานปกครอง ส่วนในระดับอนุบาลและระดับอุดมศึกษาใช้ชื่อว่างานกิจการนักเรียน ซึ่ง บุริณชัย จงกลณี (2525) ได้กล่าวไว้ว่า “งานด้านกิจการนักศึกษาได้เข้ามามีบทบาทเกือบสมบูรณ์ในปัจจุบันแต่ในรอบร้อยปีที่แล้วมายังไม่เป็นที่รู้จักกันดีในสมัยแรกๆ นั้นงานด้านกิจการนักศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหาร ซึ่งใช้งานนี้เป็นเครื่องมือทำให้การปกครองนักเรียนและการรักษาระเบียบวินัยเป็นไปโดยถูกต้อง ดังนั้นงานที่ทำกันอยู่เป็นประจำคืองานด้านการปกครองนักศึกษา.....“ต่อมาได้เกิดแรงผลักดันหลายอย่างที่ทำให้งานฝ่ายกิจการศึกษามีขอบข่ายของงานกว้างขวางมากขึ้น....” นอกจากนั้นยังได้ให้ความหมายของ “กิจการนักศึกษา” ว่างานกิจการนักศึกษาบางครั้งเรียกว่ากิจการนิสิตนักศึกษานั้นมีคำภาษาอังกฤษใช้อยู่หลายคำคือ “Student Services” “Student Affair” “Student personnel Work” และ “Student Personnel Services” ทั้งนี้เป็นเพราะปรัชญาเกี่ยวกับงานด้านนี้เปลี่ยนไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการในปัจจุบันนี้คำภาษาอังกฤษที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปคือ “Student Personnel Services” นอกจากนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของงานปกครองและงานกิจการนักเรียนไว้ ดังนี้

ภิญโญ สาธร (2516) ให้ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนว่าหมายถึงการบริหารและการนิเทศบรรดากิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยเริ่มจากการสำรวจนักเรียน การรับนักเรียน การลงทะเบียนเรียนการแบ่งกลุ่มชั้นเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตรทั้งหลายตลอดจนการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน

เชาวน์ มณีวงศ์ (2530) แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน ให้ความหมายงานกิจการนักเรียนไว้ว่า คืองานที่เกี่ยวกับนักเรียน นอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานกิจการนักเรียนเท่านั้น งานกิจการนักเรียนจะกินความกว้างไกลเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพของสังคม ชุมชน ระดับและขนาดของโรงเรียนรวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียน

เสริมวิทย์ ศุภเมธี (2531) ให้ความหมายของกิจการนักเรียนนักศึกษาว่า คือ การ จัดสวัสดิการ การให้บริการและการควบคุมดูแลซึ่งสถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนนักศึกษา จะมีฝ่ายกิจการนักศึกษา หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่นในลักษณะงานที่เกี่ยวกับการให้บริการแก่นักศึกษา เพื่อการพัฒนานักเรียนนักศึกษาให้มีชีวิตในสถาบันในสังคมได้อย่างมีความสุข

Ralph E Berdic (อ้างถึงใน เพชร เหมือนพันธุ์, 2532) ได้กล่าวถึงงานกิจการนักเรียนนักศึกษาว่า เป็นงานที่ประยุกต์ความรู้และหลักการ ซึ่งเป็นการผสมผสานวิชาการทาง สังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยา และสังคมวิทยา นำมาใช้กับนักเรียน นักศึกษา

Carter V. Good (1973) ให้ความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษาว่า คือ การบริหารของสถาบันแก่นักเรียนนักศึกษาเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม ในแง่ของการให้ คำปรึกษา การบริการและสวัสดิการของนักเรียนนักศึกษา เช่น การแนะแนวทางการศึกษาอาชีพ การจัดหางาน การบริการหอพัก และการให้บริการแก่องค์การของนักศึกษา จากความหมายของ งานกิจการนักเรียนนักศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า เป็นงานต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ นักเรียน นักศึกษานอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้นักเรียนบรรลุ เป้าหมายด้านการเรียน

สำหรับงานปกครองนักเรียนมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

บรรจง ชูสกุลชาติ (2526) ได้ให้ความหมายของการปกครองนักเรียนไว้ว่า หมายถึง การสร้างความอบอุ่นในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน โดยการควบคุมนักเรียนให้มีระเบียบวินัย ประพฤติตนได้อย่างเหมาะสม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทวีบุรณ์ หอมเย็น (2530) กล่าวว่า การปกครองนักเรียนหมายถึง การกำหนด นโยบาย หรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนยึดถือ เพื่อสร้างเสริมนักเรียนให้ อยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (2530) ให้ความหมายของงานปกครองนักเรียนว่า คืองานส่งเสริม พัฒนาป้องกัน และแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบ เรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของ หลักสูตร

จากความหมายของงานปกครองนักเรียนที่กล่าวแล้ว สรุปได้ว่า งานปกครองนักเรียน หมายถึง งานที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อย อยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียนอันจะส่งผลให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายด้านการเรียน และอยู่ใน สังคมอย่างมีความสุข

หากเปรียบเทียบความหมายของงานกิจการนักเรียนกับงานปกครองแล้ว จะเห็นว่างานปกครองนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของงานกิจการนักเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบด้านความประพฤติของนักเรียน โดยการปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อยปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน

2.6.2 ขอบข่ายของงานปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้วางขอบข่ายของงานปกครองนักเรียนมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1) งานควบคุมและป้องกันความประพฤติของบุคลากรให้มีคุณสมบัติเป็นสิ่งที่ต้องการของสังคม

(1) จัดหาและรวบรวมระเบียบ ข้อบังคับ ของราชการที่เกี่ยวกับความประพฤติและระเบียบของบุคลากรในสถานศึกษา

(2) จัดทำระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาขึ้นเฉพาะ ให้สอดคล้องกับข้อบังคับของทางราชการ และให้เหมาะสมกับสถานศึกษา

(3) การเผยแพร่ข้อบังคับของราชการ และระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ทั้งบุคลากรในสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

(4) ดำเนินงานให้ระเบียบข้อบังคับของทางราชการ และระเบียบของสถานศึกษามีผลบังคับใช้อย่างแท้จริง

2) งานส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัย โดยดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัยของบุคลากรในสถานศึกษาในเรื่อง

(1) จัดกิจกรรมส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัยของบุคลากรในสถานศึกษา หรือการร่วมมือกับสถาบันอื่น

(2) การจัดหาและรวบรวมเอกสารที่มีคุณค่าในด้านการส่งเสริมความประพฤติและระเบียบวินัยพร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ศึกษาหาความรู้จากเอกสารและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

(3) การให้เกียรติชื่อเสียง และคำยกย่องสรรเสริญแก่บุคลากรผู้ประพฤติ มีระเบียบวินัย เพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป

3) งานแก้ไขความประพฤติและระเบียบวินัยของบุคลากร ซึ่งดำเนินการแก้ไขความประพฤติและระเบียบวินัยของบุคคลในสถานศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุอันเป็นที่มาของความประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ของบุคลากรในสถานศึกษา

(2) การขอความร่วมมือหรือให้ความร่วมมือแก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจ เอกชน เกี่ยวกับการแก้ไขความประพฤติ และระเบียบวินัยของบุคลากรในสถานศึกษา

(3) การกำหนดมาตรการและวิธีการเพื่อแก้ไขความประพฤติ และระเบียบวินัยของบุคลากรในสถานศึกษา โดยไม่ขัดต่อระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

(4) การดำเนินงานโดยการใช้มาตรการ และวิธีการในการแก้ไขความประพฤติและระเบียบวินัยของบุคลากรในสถานศึกษามีผลบังคับใช้อย่างแท้จริงและเป็นไปด้วยความยุติธรรม

4) งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

โรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนอกเวลาทำการเรียนการสอน ให้ถือเป็นความรับผิดชอบตามควรแก่สถานการณ์และส่วนประกอบของปัญหา

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2532) ได้กำหนดขอบข่ายหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นเป็นงานของฝ่ายปกครองนักเรียนดังนี้

1) การวางแผนงานปกครองนักเรียน

(1) รวบรวมและจัดทำระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกครองนักเรียน

ก. จัดทำระเบียบขึ้นใช้ในโรงเรียน

ข. จัดทำเอกสารคู่มือนักเรียน

ค. เผยแพร่ระเบียบข้อบังคับในการปกครองนักเรียน ให้นักเรียน ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ทราบ

(2) จัดทำสายงานปกครองนักเรียน (องค์การนักเรียน)

ก. ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง

ข. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง

ค. งานหัวหน้าคณะฯ หรือหัวหน้าระดับชั้น

ง. งานอาจารย์เวรประจำวัน

จ. งานอาจารย์ที่ปรึกษา

ฉ. งานกิจการนักเรียน (กรรมการนักเรียน)

ช. งานคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในสถาบันการศึกษา

(3) ทำแผนงานและโครงการ

ก. แผนงาน

ข. โครงการ

ค. ปฏิทินปฏิบัติงาน

ง. แผนปฏิบัติงาน

จ. การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

- (4) รวบรวมและจัดทำข้อมูล สถิติ เกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน
 - ก. ทะเบียนพฤติกรรมนักเรียน
 - ข. หลักฐานการติดต่อผู้ปกครอง
 - ค. หลักฐานการลงโทษนักเรียน
 - ง. หลักฐานการให้รางวัล
 - จ. หลักฐานการแก้ปัญหานักเรียน
 - ฉ. หลักฐานการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายปกครอง
- 2) การรักษาความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน จัดอาจารย์ให้ดูแลนักเรียนในเรื่อง
 - (1) ความปลอดภัย
 - (2) การออกนอกบริเวณโรงเรียน
 - (3) ความประพฤติ
- 3) การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัยคุณธรรมและจริยธรรม
 - (1) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัย
 - ก. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี นักศึกษาวิชาทหาร (ร่วมกับฝ่ายวิชาการ)
 - ข. กิจกรรมอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์
 - ค. กิจกรรมเข้าค่ายนักเรียนใหม่
 - ง. การรักษาความสะอาด การตรงต่อเวลา การแต่งกาย การเข้าแถวทำความ

เคารพ ฯลฯ

- จ. มีหลักฐานการจัดและมีการเผยแพร่
- (2) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมเพื่อปลูกฝังเรื่องต่อไปนี้
 - ก. การประหยัดและออม
 - ข. การเสียสละ
 - ค. ความขยันหมั่นเพียร
 - ง. ความอดทนอดกลั้น
 - จ. ความเมตตากรุณา
 - ฉ. ความสามัคคี
 - ช. มีหลักฐานการจัดและมีการเผยแพร่
- (3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม
 - ก. การบำเพ็ญประโยชน์
 - ข. การปฏิบัติตามกฎจราจร
 - ค. การปฏิบัติตามกฎหมาย
 - ง. มีหลักฐานการจัดและมีการเผยแพร่

- (4) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - ก. กิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ
 - ข. กิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน
 - ค. มีหลักฐานการจัดและมีการเผยแพร่
 - (5) ยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดี
 - ก. แสวงหาข้อมูล
 - ข. บันทึกประวัติ
 - ค. เผยแพร่ผลงานหรือให้รางวัล
 - 4) การดำเนินการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยตามแนวนโยบายกรมสามัญศึกษา
 - (1) จัดทำแนวปฏิบัติตามแนวนโยบายของกรมสามัญศึกษา
 - (2) ดำเนินการตามแนวปฏิบัติ
 - (3) มีการประเมินผล
 - (4) จัดให้มีสภานักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียน
 - 5) งานปกครองนักเรียนอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายหรือกำหนดเป็นหน้าที่ของโรงเรียน
 - 6) การประเมินผลงานปกครองนักเรียน
 - (1) จัดให้มีการกรรมการประเมินผล
 - (2) จัดให้มีการวิเคราะห์ผลการประเมิน
 - (3) มีการเสนอผลการวิเคราะห์และประเมิน
 - (4) นำผลการวิเคราะห์ประเมินไปใช้ปรับปรุงงาน
- สรุปได้ว่า งานปกครองนักเรียนมีขอบข่ายการปฏิบัติ 4 ด้าน คือ
- 1) ด้านป้องกันพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
 - 2) ด้านแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
 - 3) ด้านส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน
 - 4) ด้านอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

2.6.3 ความมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนเป็นงานที่มีหน้าที่ควบคุมและสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยของนักเรียนให้มีความประพฤติเรียบร้อย ซึ่งจะส่งผลให้บรรยากาศการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในโรงเรียนและสังคมเพื่อให้ฝ่ายปกครองนักเรียนไปปฏิบัติงานปกครองได้อย่างถูกต้อง กรมสามัญศึกษา (2520) จึงได้กำหนดความมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียนไว้ดังนี้

- 1) เพื่อปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิด
- 2) เพื่อให้รู้ความเคลื่อนไหวของนักเรียน

3) เพื่อให้เป็นผู้ที่ใกล้ชิดพอที่นักเรียนจะระบายความคิดและความทุกข์ได้ตลอดทั้ง ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของนักเรียน

4) เพื่อช่วยป้องกันเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นและถ้าเกิดขึ้นแล้วจะช่วยระงับเหตุการณ์ เหล่านั้น

และจากผลการสัมมนาทางวิชาการมัธยมศึกษาพินิจ ของภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงโดย ชัยยุทธ ศรีขจร (2524) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการปกครองนักเรียนไว้ 3 ประการ คือ

1) เพื่อเป็นการเสริมสร้าง และดำรงไว้ซึ่งลักษณะความเจริญก้าวหน้าทั้งมวลของ โรงเรียน

2) เพื่อเตรียมตัวให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็น

3) เพื่อส่งเสริมปลูกฝังวินัยให้ตนเองไว้เป็นรากฐานในตัว of นักเรียน

Frank G. Davis (อ้างถึงใน ชัยยุทธ ศรีขจร, 2524) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของ งานปกครองไว้ว่า “การปกครองนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริม และเสริมสร้าง เชาว์ปัญญา และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนทุกคนได้คำนึงถึงความต้องการของแต่ละคนซึ่งไม่ เหมือนกัน”

Gilbert C. Wrenn (อ้างถึงใน บรรจง แอดสกุล, 2528) ได้ให้ความเห็นในด้านของ ความมุ่งหมายของการปกครองนักเรียนได้สรุปไว้ดังนี้

1) เพื่อสนองความต้องการของนักเรียนในขณะที่เข้าเป็นสมาชิกของสังคม และใน ฐานะที่เป็นประชากรของชาติและโลก

2) เพื่อเป็นการวิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนและจัดกิจกรรมและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการเหล่านี้

3) เพื่อเป็นการปรับปรุงและบำรุงขวัญของสมาชิกในสถานศึกษาและเพื่อที่จะใช้สถาน ศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการสร้างสรรค์ความก้าวหน้าให้แก่สังคม

4) เพื่อเป็นการมุ่งเน้นที่นักเรียนแต่ละคนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และ วุฒิภาวะให้แก่เด็กนักเรียนแต่ละคนอันจะทำให้ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและมาตรฐานของ สังคมสูงขึ้น

William A. Yeager (อ้างถึงใน ชัยยุทธ ศรีขจร, 2524) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมาย ของงานปกครองในแง่ของการบริการว่าเป็นการจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนและเยาวชนทั้งใน และนอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้เขาเหล่านั้นในด้านความสามารถความสนใจ และความ ต้องการของแต่ละคน เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้มีการพัฒนาและประสบความสำเร็จและเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคม

กรมสามัญศึกษา (อ้างถึงใน เพชร เหมือนพันธ์, 2532) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียนไว้ในคู่มือการปกครองนักเรียนว่า งานปกครองนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบวินัยและความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในเรื่องต่อไปนี้

1) ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่นการมีวินัยในตนเอง ความเป็นมิตรต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

2) การเคารพต่อกฎหมายและกติกาสังคม รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะมีความสามัคคีรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี อย่างมีหลักการ และเหตุผล ใช้เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์บนรากฐานของกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา

3) ความภูมิใจในการเป็นไทย การเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มีความรู้สึกและเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงของประเทศไทย

บุรุษชัย จงกลณี (2525) ได้ให้ความมุ่งหมายของงานกิจการนักศึกษาว่า งานกิจการนักศึกษานั้นมีจุดมุ่งหมายหลัก 3 ประการคือ

- 1) เพื่อช่วยป้องกันปัญหาอันจะเกิดแก่นักเรียน (Preventive Measures)
- 2) เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่นักศึกษา (Treatment Measures)
- 3) เพื่อช่วย “พัฒนา” นักศึกษาในด้านต่าง ๆ (Development Measures) ซึ่งในด้านการพัฒนานี้สามารถแยกได้ 7 ประการคือ

- (1) ทางด้านสมรรถภาพ (Competence)
- (2) ทางด้านอารมณ์ (Emotion)
- (3) ทางด้านความเป็นผู้มีอิสระเสรีในตน (Autonomy)
- (4) ทางด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้อื่น (Interpersonal Relationships)
- (5) ทางด้านการวางจุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose)
- (6) ทางด้านการมีเอกลักษณ์เฉพาะตน (Identity)
- (7) ทางด้านความมั่นคงของจิตใจ (Integrity)

ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “ทิศทางการพัฒนาการ 7 ประการ”

จากจุดมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียน ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่างานปกครองนักเรียนเป็นงานที่สนับสนุนงานวิชาการของโรงเรียน มุ่งช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพของตนเอง คือให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อย เคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักใช้เวลาของตนเองอย่างมีเหตุผลและคุ้มค่า มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา, ต่อเพื่อนมนุษย์และต่อสังคม

2.7 หน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายปกครอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองของโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง สังกัด กรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2520) ซึ่งได้เสนอเกี่ยวกับหน้าที่ของฝ่ายปกครองไว้ดังนี้

1) เกี่ยวกับการรักษาความเรียบร้อยภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการฝ่าย เพื่อเป็นแกนกลางและรับผิดชอบในการปฏิบัติงานควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยภายในโรงเรียน

2) งานเกี่ยวกับการสร้างคามมีวินัยของนักเรียน ได้แก่

(1) การอบรม ชี้แจง แนะนำนักเรียนให้เข้าใจกฎระเบียบของทางโรงเรียน

(2) การติดต่อประสานงานกับครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ครูหัวหน้าระดับ หัวหน้าคณะ และครูฝ่ายแนะแนว เพื่อแก้ปัญหาและการปฏิบัติตนของนักเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางไว้

(3) การติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อแก้ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ผิดระเบียบของนักเรียน

(4) การควบคุมดูแลให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยเฉพาะเรื่องการแต่งกาย เครื่องแบบนักเรียน การมาเรียน การมาให้ทันเวลา การหนีเรียน หรือการหนีของนักเรียน เป็นต้น

3) การรักษาวินัยของนักเรียน การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ซึ่งมักจะมีนักเรียนประพฤติผิดเป็นประจำ และเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองที่จะต้องดำเนินการแก้ไข ได้แก่

(1) การสอบสวนข้อเท็จจริง

(2) การตั้งคณะกรรมการสอบสวนเพื่อพิจารณาโทษทางวินัย

(3) การลงโทษซึ่งจะใช้ระเบียบการลงโทษของกระทรวงศึกษาธิการ

(4) การติดต่อประสานงานกับครู-อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

ของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ฝ่ายแนะแนว ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายบริการ

4) งานสวัสดิการของครูและนักเรียนการเอาใจใส่ในการจัดสวัสดิการให้ความสะดวกแก่นักเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยในเรื่องความสงบเรียบร้อยและความมีวินัยของนักเรียนได้มาก เช่น ความสะอาดบริเวณสถานที่การจัดควบคุมการจำหน่ายอาหารในโรงเรียนให้มีคุณค่า

2.8 ปรัชญา แนวคิด หลักการและทฤษฎีการปกครองนักเรียน

2.8.1 ปรัชญาด้านการปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนในอดีตขอบข่ายของการปฏิบัติจะมุ่งให้ความสำคัญด้านการควบคุมความประพฤติของนักเรียนโดยใช้กฎระเบียบของโรงเรียนเป็นตัวกำกับความประพฤติของนักเรียน และขาดทฤษฎีที่สมบูรณ์แบบ แต่ก็ เป็นกิจการที่มีปรัชญาในตัวเองอยู่แล้ว โดยอาศัยแนวคิดจากการผสมผสานระหว่าง ลัทธิมนุษยนิยม (Humanism) ลัทธิปฏิบัตินิยม (pragmatism) และลัทธิเครื่องมือนิยม (Instrumentalism) ซึ่งลัทธิปรัชญาทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้กลายเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปรัชญาของงานกิจการนักเรียนนักศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1973 และสภาการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (American Council of Education) ได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ ในปี ค.ศ. 1979 ซึ่งเน้นย้ำในหลักสำคัญ 3 ประการ คือ หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) หลักยึดส่วนรวมเป็นสำคัญ (Holism) และหลักการยอมรับความต้องการ ความสนใจของนักเรียนนักศึกษา (Recognition of Student Needs and Interests) เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานกิจการนักเรียนนักศึกษา ต่อมาได้มีการบูรณาการหลักการทั้งสามโดยรวมหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลกับหลักยึดส่วนรวมเป็นสำคัญเข้าด้วยกันกลายเป็นลัทธิมนุษยนิยม (Humanism) และหลักการยอมรับในความต้องการ และความสนใจได้วิวัฒนาการไปเป็นลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) (เสริมวิทย์ ศุภเมธี; 2531)

ในอดีตโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้บริหารสถานศึกษาจะใช้งานกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นเครื่องมือในการควบคุมกำกับดูแลความประพฤติของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาโดยอาศัยกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นตัวกำกับ ซึ่งก็คือบทบาทของงานปกครองนักเรียน ต่อมาแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนไปโดยเชื่อว่า งานกิจการนักเรียนน่าจะมีหน้าที่ 2 ประการ คือ 1) ให้คำปรึกษาแก่ครู-อาจารย์ และนักเรียน และ 2) การส่งเสริมและพัฒนาศึกษาจากแนวคิดนี้เองทำให้งานกิจการนักเรียนนักศึกษามีขอบข่ายรับผิดชอบกว้างขวางขึ้น โดยเพิ่มงานแนะแนว งานสวัสดิการ และบริการต่าง ๆ ที่สถานศึกษา จัดให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง เพื่อให้สามารถศึกษาในสถานศึกษานั้นด้วยความสุข และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่าปรัชญาเกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน เกิดจากการผสมผสานระหว่างลัทธิปรัชญา 3 กลุ่มแนวคิด คือลัทธิมนุษยนิยม (Humanism) ลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และลัทธิเครื่องมือนิยม (Instrumentalism)

2.8.2 แนวคิดในการปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนมีหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ตนเองและสังคมพร้อมทั้งต้องพัฒนาและส่งเสริม

นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมดังมาอยู่แล้วให้พัฒนาและตติแนมในตวันักเรียนตลอดไป จึงกล่าวได้ว่า หน้าที่ของฝ่ายปกครองคือการปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียนนั้นเองจึงจำเป็นที่ครูฝ่ายปกครองต้องใช้ความรู้ความสามารถ และแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมแก่สภาพปัญหาหรือพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมได้แก่

1) ทฤษฎีส่วนรวมทั้งร่างกายและจิตใจ (Organizing Theory)

เป็นแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มที่เชื่อในเชิงมนุษย์นิยม ซึ่งมีความชื่นชมในธรรมชาติของมนุษย์ ว่ามีธรรมชาติที่ดีคือ มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น (Self-Actualization) ซึ่งนักคิดในกลุ่มนี้ที่สำคัญคือ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญคือ

(1) การที่แรงขับทางกายมีความต่อเนื่องกับแรงขับทางใจ

(2) ถ้าแรงขับใด หรือในระดับใดไม่มีการตอบสนองอย่างเหมาะสม

(Optimum) บุคลิกภาพของบุคคลจะไม่มีการพัฒนาไปได้อีกต่อไป

(3) แรงขับที่สำคัญที่สุดคือ Self-Actualization

จากแนวคิดของมาสโลว์แสดงเป็นภาพได้ดังนี้ (โยธิน คັນทณยุทธ์ และคณะ, 2533)

แผนภูมิที่ 2 แสดงลักษณะและแนวคิดของมาสโลว์

จากแนวคิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับการปกครองนักเรียนสรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะเป็นคนดี ดังนั้นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมสามารถปรับเปลี่ยนให้ได้ หากได้รับการกระตุ้นที่เหมาะสม ซึ่งจากแนวคิดนี้เองที่ถูกนำมาใช้เป็นหลักในการปกครองนักเรียน

2.8.3 หลักการในการปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนเป็นงานที่โรงเรียนดำเนินการแก่นักเรียน เพื่อสนับสนุนวิชาการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การเรียนการสอนนักเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีบรรยากาศของการเรียน มีความรักความอบอุ่นความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกันระหว่างนักเรียนกับครู และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โรงเรียนมีความเป็นระเบียบอีกทั้งเพื่อปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมทัศนคติต่าง ๆ ของสังคมเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ดี ความประพฤติดีเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์และมีคุณค่าของสังคมในอนาคต การที่ฝ่ายปกครองจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สมบูรณ์ จำเป็นต้องอาศัยหลักการต่าง ๆ ซึ่งกรมสามัญศึกษาได้ให้โรงเรียนในสังกัดถือเป็นแนวปฏิบัติ 3 ประการ คือ

- 1) หลักการป้องกัน (Prevention)
- 2) หลักการแก้ไข (Correction)
- 3) หลักการส่งเสริมและพัฒนา (Development)

1) หลักการป้องกัน (Prevention) เป็นการป้องกันไม่ให้นักเรียนประพฤติ หรือมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของโรงเรียนและสังคมซึ่งเป็นหลักการเชิงรุก เกิดจากความเชื่อที่ว่า “การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาย่อมดีกว่ายอมให้เกิดปัญหาแล้วแก้ไขภายหลัง” ซึ่งมีแนวปฏิบัติได้หลายแนวทาง เช่น การออกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติการอบรมชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงผลเสียหรืออันตรายหรือโทษที่จะได้รับหากปฏิบัตินอกเหนือที่ระเบียบกำหนดไว้

2) หลักการแก้ไข (Correction) เป็นกระบวนการในการปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน เพื่อให้ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งกระทำได้หลายแนวทาง เช่น การกำหนดบทลงโทษซึ่งการลงโทษมีหลายวิธี เช่น การเขียน การตัดคะแนนความประพฤติ การให้ทำงานรวม หรืออื่น ๆ ซึ่งการลงโทษนั้นผู้ลงโทษจะต้องตระหนักเสมอว่าการลงโทษนั้นมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการ วิธีการที่มีเหตุผลมีเมตตากรุณาและมีเจตนาที่ดีต่อนักเรียน

3) หลักการส่งเสริมและพัฒนา (Development) เป็นวิธีการที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงามของนักเรียนให้มีความถาวรและดียิ่งขึ้น ซึ่งกระทำได้หลายวิธี เช่น การจัดสภาพการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียน

ได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถของตนเอง การจัดโครงการเพื่อส่งเสริมลักษณะนิสัยต่าง ๆ เช่น การออมทรัพย์ การอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือการร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการตามหลักการทั้ง 3 อย่างให้บรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยกระบวนการในการปรับปรุงพฤติกรรม 3 กระบวนการ คือ (เฉลิมชัย รัตนกริ, 2536)

- ก. กระบวนการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification)
- ข. กระบวนการปรับปรุงพฤติกรรม (Behavior Modification)
- ค. กระบวนการอบรมทางสังคม (Socialization)

ก. กระบวนการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification) เป็นกระบวนการที่จะทำให้คนรู้จักตนเองรู้จักคนอื่น สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลค้นพบว่าตนเองคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร เป็นวิธีการที่ให้ผู้คลยอมรับความรู้สึกและความคิดด้วยตนเองภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดไว้ ผลที่ได้จากกระบวนการนี้จะเอื้ออำนวยให้ความคิดกับการกระทำสัมพันธ์กัน ซึ่งเทคนิคที่ใช้ในการทำค่านิยมให้กระจ่างคือ การใช้คำถามหรือกิจกรรมกระตุ้นให้แต่ละคนบอกความคิดหรือความรู้สึกของตนเองออกมา ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งผู้ตอบสามารถตอบได้ตามความรู้สึกของตนเอง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม จึงใช้กิจกรรมกลุ่มโดยสมาชิกร่วมกันอภิปราย เพื่อให้ได้ข้อสรุปซึ่งจะเป็นคำตอบที่มีแนวโน้มที่จะยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคำตอบที่ได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงนำเข้าสู่การอภิปรายกลุ่มรวมใหญ่ ซึ่งหากสมาชิกส่วนใหญ่มีความเห็นตามจุดประสงค์ครูก็จะสรุปผล หากยังมีนักเรียนบางคนยังยืนยันในคำตอบที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ครูจะใช้คำถามเสริมเพื่อให้นักเรียนเห็นผลของการกระทำนั้น ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวจนได้คำตอบที่ถูกต้อง

ข. กระบวนการปรับปรุงพฤติกรรม (Behavior Modification) การปรับพฤติกรรมเป็นการนำแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้ มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ทำได้สองแนวทางคือ บุคคลปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองและบุคคลอื่นปรับพฤติกรรม จากความเชื่อของนักจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมนิยมซึ่งเชื่อว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดได้สามลักษณะคือ การเรียนรู้อันเกิดจากสิ่งเร้า ซึ่งการเรียนรู้นี้มักจะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของพฤติกรรมที่ไม่สามารถควบคุมได้เช่น ความกลัว ความวิตกกังวล ลักษณะที่สองเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากเงื่อนไขของผลของการกระทำหรือผลกรรม คือพฤติกรรมใดที่บุคคลกระทำในสังคม ผลของการกระทำที่ตามมาจะเป็นตัวกำหนดการเกิดการกระทำนั้นอีก พฤติกรรมใดที่เมื่อแสดงออกมาแล้วผู้กระทำมีความพึงพอใจความพึงพอใจจะเป็นแรงเสริมให้เกิดพฤติกรรมเช่นนั้นอีก เรียกแรงเสริมในทางบวก แรงเสริมในทางบวกเช่น การชมเชย การได้รับคำยกย่อง, การได้รับคะแนนหรือการได้รับสิ่งที่ต้องการ แต่หากพฤติกรรมใดเมื่อกระทำแล้วผู้กระทำได้รับความไม่พอใจ พฤติกรรมนั้นจะมีแนวโน้มที่จะไม่เกิดขึ้นอีก ความไม่พึงพอใจ

เป็นผลมาจากแรงเสริมในทางลบ แรงเสริมในทางลบ เช่น ความผิดหวัง, ได้รับคำตำหนิ, ได้คะแนนต่ำ หรือถูกลงโทษ

แรงเสริมในทางบวก หรือลบ เป็นกระบวนการปรับพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ถ้าต้องการให้เกิดพฤติกรรมใดก็ใช้แรงเสริมในทางบวก หากไม่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมใดก็ใช้แรงเสริมในทางลบ

การใช้แรงเสริมทางบวกจัดว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการเสริมสร้าง และปรับพฤติกรรมของเด็กเป็นวิธีที่ง่าย ซึ่งเกณฑ์ในการใช้แรงเสริมมีดังนี้ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2533)

- (1) ต้องให้การเสริมแรงทันทีที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น
- (2) เด็กแต่ละคนอาจต้องการแรงเสริมต่างกันในเป้าหมายเดียวกัน
- (3) ขนาดของแรงเสริมต้องเหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป
- (4) ผู้ให้แรงเสริมต้องมีความจริงใจ ไม่เป็นการแสร้งทำ
- (5) การให้การเสริมแรงต้องบอกเป้าหมายด้วยว่า เพราะเหตุใด เช่น ครูให้นักเรียนพัก 10 นาที เพราะนักเรียนทำงานเสร็จและเรียบร้อย
- (6) เงื่อนไขของการเสริมแรงต้องไม่สูงเกินไป เพราะการตั้งเป้าหมายไว้สูงมากจะทำให้เกิดความเครียดแก่เด็ก

แรงเสริมทางลบ เป็นแรงเสริมที่ใช้เพื่อแก้ไขไม่ให้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเกิดขึ้นอีก ครูส่วนมากนิยมใช้การลงโทษ เช่น ตี ตำหนิ หรือวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนกลัวหรือเกิดความอาย ซึ่ง สกินเนอร์ พบว่าการลงโทษไม่อาจทำให้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนลดลงเสมอไป แต่เป็นเพียงการระงับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาให้ลดลง หรือระงับเพียงชั่วคราวเท่านั้น (นิรมล ชยุดสาทกิจ, 2533) ดังนั้นการลงโทษควรเป็นทางเลือกสุดท้ายที่ครูควรทำ ซึ่งมีหลักในการลงโทษดังนี้

- (1) การลงโทษจะต้องทำทันทีที่พฤติกรรมไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น
- (2) การลงโทษจะต้องทำให้รุนแรง ตามการรับรู้ของผู้ได้รับการลงโทษ เช่น เด็กที่ถูกตีเป็นประจำ การถูกลงโทษโดยการตีจะไม่จัดว่าเป็นสิ่งที่รุนแรง แต่การไม่ได้รับความสนใจจากครูอาจเป็นสิ่งที่รุนแรงสำหรับเด็กคนนี้ได้
- (3) ก่อนการลงโทษทุกครั้งต้องแจ้งสาเหตุที่ต้องถูกลงโทษ
- (4) การลงโทษต้องทำอย่างสม่ำเสมอทุกครั้งที่เด็กทำผิด ถ้าครูละเว้นการลงโทษในบางครั้งจะทำให้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาคงทนในเด็กซึ่งแก้ไขได้ยาก
- (5) การลงโทษต้องไม่บ่อย ๆ เพิ่มความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เช่น กำหนดโทษว่าครูจะตีเพิ่มขึ้น 1 ครั้ง ที่นักเรียนทำความผิดเพิ่มขึ้น ซึ่งเด็กจะเตรียมใจรับโทษไว้ล่วงหน้า ทำให้การลงโทษไม่มีประสิทธิภาพ

(6) ห้ามลงโทษด้วยอารมณ์อย่างเด็ดขาด และอย่าลงโทษในขณะที่ครูมีอารมณ์ เพราะจะทำให้เด็กเกิดอารมณ์ตอบสนองและมีทัศนคติไม่ต่อครูผู้ลงโทษ

(7) ไม่ควรใช้เวลาในการลงโทษนานเกินไป ควรใช้เวลาลงโทษสั้น ๆ แต่รุนแรงจะได้ผลดีกว่า การลงโทษดำเนินเด็กทั้งวัน จะให้ผลน้อยกว่า 1 นาที หากครูใช้วิธีถูกต้อง

(8) ไม่ดำเนินเด็กด้วยเสียงอันดัง จากการวิจัยพบว่า การดำเนินด้วยเสียงเบา ๆ ได้ยินเพียง 2 คนจะได้ผลดีกว่า

ค. กระบวนการอบรมทางสังคม (Socialization) การอบรมทางสังคมในภาษาไทยมีใช้อยู่หลายคำ เช่น สังคมประกิต การขัดเกลาทางสังคม และการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับการจัดสรรคุณสมบัติด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม ความต้องการ แรงจูงใจ ปัญญา อารมณ์ และแบบแผนการกระทำต่าง ๆ ที่ช่วยจัดรูปแบบให้เขาได้ปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ทางกายภาพ และทางสังคม วัฒนธรรมของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ (Inkeles, 1967 อ้างใน นีออน กลิ่นรัตน์, 2533) ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายการอบรมทางสังคมมีหลายแนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีสัญลักษณ์ปัญญา ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งเด็กได้รับการถ่ายทอดหลักเกณฑ์ คุณธรรม และค่านิยมต่าง ๆ จากพ่อแม่ ครอบครัวและสังคมนอกจากนี้การเทียบเคียง (Identification) โดยมีพ่อ-แม่ เป็นตัวแบบทางสังคมที่สำคัญยิ่งของเด็ก เด็กจะเลียนแบบพ่อ-แม่ ไปตามขั้นของพัฒนาการ เด็กจะเลือกบุคคลที่ให้ความรักความอบอุ่นเป็นตัวแบบ ซึ่งเด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมและการกระทำทุกอย่างของตัวแบบไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งการเลียนแบบนี้จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปค่อยซึมลึกลงไปในตัวเด็ก (assimilate) และในที่สุดเด็กจะแสดงพฤติกรรมนั้นด้วยตนเอง ดังนั้น พ่อ-แม่ หรือครู-อาจารย์ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรักความอบอุ่นแก่เด็ก จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่เด็กเพื่อเด็กจะได้รับตัวแบบที่ดี

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่เด็กได้เรียนรู้ว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ในสภาพสังคมใดนั้น เพราะเด็กถูกเสริมแรงและธรรมชาติของมนุษย์จะกระทำซ้ำในสิ่งที่ได้รับการเสริมแรง ดังนั้นเด็กจะเกิดการเรียนรู้ ที่จะแสดงพฤติกรรมอะไรในสถานการณ์ใด ทฤษฎีสัญลักษณ์-ปัญญา (Symbolic-Cognitive Approach) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า กระบวนการอบรมทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยตัวแปรทั้งภายในตัวบุคคลเอง คือ การพัฒนาการทางปัญญา และตัวแปรภายนอก อันได้แก่ บทบาททางสังคม ซึ่งตัวแปรทั้งภายในและภายนอกจะมีปฏิสัมพันธ์กัน ดังนั้นการอบรมทางสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกปฏิบัติพฤติกรรมที่คาดหวังตามบทบาททางสังคม

จากแนวคิดในการปกครองซึ่ง เป็นวิธีการที่ครูฝ่ายปกครองควรนำมาใช้เป็นแนวทางในการป้องกันแก้ไข และส่งเสริมพฤติกรรมนักเรียนให้มีความประพฤติเรียบร้อย มีชีวิตที่อบอุ่น มีคุณค่าทั้งสำหรับตนเองและสังคม ซึ่งครูต้องใช้วิธีการหลาย ๆ วิธีการและแต่ละวิธีการก็มีข้อจำกัดในตัวเอง เช่น การลงโทษ ซึ่งมีหลายวิธี เช่น เขียนดี การตัดคะแนน การตำหนิ ซึ่งโดยธรรมชาติของการลงโทษจะเป็นเพียงการกดพฤติกรรมของนักเรียนไม่ให้แสดงออกเท่านั้น ไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมให้หายไปได้ ดังนั้นถ้าจะให้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหายไปต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเวลา สถานการณ์ของพฤติกรรมนั้น ๆ

นอกจากการปรับพฤติกรรมโดยวิธีการลงโทษแล้วแนวคิดทางด้านจิตวิทยาที่ใช้ในการปรับแก้พฤติกรรมนักเรียนได้แก่ ทฤษฎีส่วนรวมทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้ลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 อันดับ คือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรัก การเคารพต่อตนและความต้องการที่จะพัฒนาตนให้ดียิ่งขึ้น (Self-Actualization) จากแนวคิดดังกล่าว กรมสามัญศึกษาได้นำมาใช้เป็นหลักในการปกครองนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ หลักในการป้องกัน (prevention) หลักในการแก้ไข (Correction) และหลักในการส่งเสริมพฤติกรรม (Development) ซึ่งการที่นักเรียนจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองได้นักเรียนจะต้องได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องจากครู ซึ่งมีหน้าที่ให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนนักเรียน ซึ่งกระบวนการในการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์นั้นนักจิตวิทยา จิตวิทยาสังคมได้เสนอแนะไว้ 3 กระบวนการคือ 1) กระบวนการทำความเข้าใจ (Value clarification) 2) กระบวนการปรับปรุงพฤติกรรม (Behavior Modification) และ 3) กระบวนการอบรมทางสังคม (Socialization)

จากแนวคิดด้านปกครองนักเรียนที่ครูฝ่ายปกครองควรใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ของครูนั้น เป็นเพียงหลักการเท่านั้น เพราะไม่มีทฤษฎีใด ๆ ที่จะสามารถแก้ไขพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ในตัวเองต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ของครูโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสที่จะเลือกแนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในตัวเอง

2.9 สภาพปัจจุบันปัญหาด้านการปกครองนักเรียนในจังหวัดขอนแก่น

จากแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2541 ของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่นได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่ามีปัญหาด้านการปกครองดังนี้

1) นักเรียนบางส่วนยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- 2) นักเรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหา สนใจในการศึกษาค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเองน้อย
- 3) นักเรียนบางส่วนยังขาดความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ประหยัดและนิยมไทย
- 4) ในบางโรงเรียนนักเรียนมีปัญหาด้านพัฒนาการด้านสุขภาพ
- 5) กิจกรรมทางศาสนาเพื่อการพัฒนาสุขภาพจิตมีน้อย
- 6) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิด การป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จแต่ไม่ตรงตามเป้าหมาย มีนักเรียนบางโรงเรียนติดสารเสพติดประเภทบุหรี่ยาเสพติด และยาบ้า
- 7) นักเรียนส่วนมาก ไม่มีนิสัยชอบออกกำลังกายและเล่นกีฬา
- 8) นักเรียนส่วนมากขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย
- 9) นักเรียนไม่เข้าใจในบทบาทของการเป็นผู้นำ และการเป็นผู้ตามในระบบประชาธิปไตย และการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
- 10) นักเรียนไม่มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เนื่องจากนักเรียนไม่มีความเชื่อมั่นในการแสดงออก
- 11) นักเรียนบางส่วนไม่กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น
- 12) บทบาทการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ประหยัดและนิยมไทย

จากภาพรวมของสภาพปัญหาด้านการปกครองนักเรียนในจังหวัดขอนแก่น จะเห็นว่านักเรียนบางส่วนยังประพฤติตนไม่เหมาะสม ขาดความคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาด้านยาเสพติดประเภทบุหรี่ยาเสพติดและยาบ้ายังมีการแพร่ระบาดเข้าไปในโรงเรียนเป็นจำนวนมากและรุนแรงขึ้นนอกจากนี้ นักเรียนยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ขาดจิตสำนึกที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและการดำรงอยู่ซึ่งวัฒนธรรมไทย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับว่ามีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งสันติสุข และสังคมแห่งความเจริญ เป็นอย่างยิ่ง

2.10 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.10.1 งานวิจัยในประเทศ

ชัยยุทธ ศรีขจร (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานฝ่ายปกครองของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตการศึกษา 3” โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษารูปแบบการจัดรูปองค์การฝ่ายปกครองของโรงเรียน 2) ศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองของโรงเรียน และ 3) ศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานของฝ่ายปกครอง

ซึ่งกลุ่มประชากรเป็นผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองและครูแนะแนวจำนวน 276 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ได้ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การจัดองค์การฝ่ายปกครองของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตการศึกษา 3 มีรูปแบบการจัดองค์การ 5 รูปแบบ คือ จัดแบบแยกตามระดับชั้น จัดแบบแยกเป็นคณะสี จัดแบบเป็นรูปคณะกรรมการ จัดแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดแบบผสมระหว่างคณะสีกับระดับชั้น สำหรับหน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตการศึกษา 3 ได้ดำเนินการมี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการควบคุม และป้องกันความประพฤติของนักเรียน โรงเรียนได้ใช้วิธีการออกระเบียบของโรงเรียน 2) ด้านการแก้ไขความประพฤติของนักเรียน ฝ่ายปกครองได้ขอความร่วมมือจากอาจารย์ภายในโรงเรียน แต่ได้รับความร่วมมือค่อนข้างน้อย 3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมความประพฤติของนักเรียน ฝ่ายปกครองได้ประสานงานกับงานแนะแนว และหมวดกิจกรรม

การบริหารงานของฝ่ายปกครอง โรงเรียนส่วนมากมีการวางแผนการดำเนินงานดี แต่ขาดการประเมินผลการดำเนินงาน

ปัญหาที่พบจากการวิจัยปรากฏว่า ฝ่ายปกครองไม่ได้รับความร่วมมือจากอาจารย์เท่าที่ควร และขาดกำลังคนในการดำเนินงาน

จากรายงานการวิจัยครั้งนี้ ทำให้เห็นปัญหาด้านงานปกครอง 2 ประการ คือ ได้รับความร่วมมือจากอาจารย์ภายในโรงเรียนน้อย อีกทั้งขาดบุคลากรในการทำงานทำให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจว่าหน้าที่ในการดูแลปกครองนักเรียนเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด เพราะโดยความเป็นจริงนั้นครูทุกคนในโรงเรียนเป็นครูปกครอง ซึ่งหมายความว่าครูทุกคนต้องมีหน้าที่ควบคุมดูแล และแก้ไขความประพฤติของนักเรียน ฝ่ายปกครองมีหน้าที่เป็นศูนย์รวมของการปฏิบัติงานทำหน้าที่ประสานงาน ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองเท่านั้น ซึ่งปัญหาในข้อนี้ น่าที่จะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น

บรรจง แอดสกุล (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครอง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวังของผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครอง โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนและครูจำนวน 740 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ และมาตราส่วนประมาณค่า ตอบบทบาทของผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครอง 10 ด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูต่อบทบาทหน้าที่ของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่คาดหวังใน 10 ด้านนั้น ผู้บริหารและครูมีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองอยู่ในระดับมาก แต่การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการอบรมศีลธรรม จรรยา มารยาทขนบธรรมเนียมประเพณี

ด้านการให้ความอบอุ่นและความปลอดภัยแก่นักเรียนขณะอยู่ในโรงเรียน ด้านการแนะนำการปรับตัว ด้านการวางแผนควบคุมและแก้ไขปัญหามาโรงเรียนของนักเรียน ด้านการวิเคราะห์และวิจัยปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลและด้านการประสานงาน ส่วนบทบาทที่ผู้บริหารและครูคาดหวังต่อผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองในระดับมาก แต่การปฏิบัติจริงกลับอยู่ในระดับน้อย คือ การวางแผนการติดตามผลการดำเนินงานของฝ่ายปกครองจากนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว

เพชร เหมือนพันธ์ (2532) วิจัยเรื่อง “การบริหารงานฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตการศึกษา 11” พบว่า

1) การจัดโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน เป็น 5 รูปแบบ จัดภารกิจของงานในฝ่ายปกครองออกเป็น 4 ประเภท คือ (1) งานการจัดบุคลากรในฝ่ายปกครองให้รับผิดชอบในฝ่ายปกครอง (2) งานการจัดองค์การนักเรียน (3) งานพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนโดยตรง (4) งานพิเศษอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร

2) จากการศึกษาการบริหารงานของฝ่ายปกครอง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ด้านการควบคุมแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และด้านส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่าฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติงานทุกด้านในระดับ “มาก” มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ “มาก” และมีความต้องการอยู่ในระดับ “มากที่สุด”

3) การเสนอรูปแบบโครงสร้างงานฝ่ายปกครอง ได้เสนอรูปแบบที่มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

(1) โครงสร้างสายงานการบริหารงานฝ่ายปกครอง

(2) ภารกิจของงานในฝ่ายปกครอง 4 ด้าน คือ ภารกิจด้านสายการบังคับบัญชา ภารกิจด้านจัดอาจารย์ที่ปรึกษา ภารกิจด้านการจัดองค์การนักศึกษา และภารกิจของงานในฝ่ายปกครอง

(3) การจัดองค์การนักเรียนได้เสนอไว้ 3 รูปแบบ คือ คณะกรรมการนักเรียน สภานักเรียน คณะสี และคณะกรรมการชั้นเรียน

นิตยา พูลทอง (2535) วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิธีการที่ครูใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7” มีจุดมุ่งหมายของการวิจัย 3 ประการ คือ

1) เพื่อศึกษาวิธีการที่ครูใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน

2) อันดับที่ยอมรับวิธีการที่ครูใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรม และ

3) เพื่อเปรียบเทียบวิธีการที่ครูใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรม โดยจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ของการเป็นครู

กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2534 จำนวน 265 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสำรวจวิธีการที่ครูใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมนักเรียน กำหนดวิธีที่ครูใช้ 9 วิธีคือ คือ 1) การใช้แรงเสริมทางสังคม 2) การให้ข้อมูลย้อนกลับ 3) การชี้แนะ 4) การลงโทษทางกาย และวาจา 5) การปรับสินไหม 6) การเพิกเฉยต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหา 7) การทำสัญญาเงื่อนไข 8) การค้นหาสาเหตุ และวิธีแก้ไขปัญหา 9) วิธีอื่น ๆ ที่ครูเป็นผู้ระบุที่นอกเหนือจาก 8 วิธี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) ผลการศึกษาพบว่าในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนครูใช้วิธีการมากกว่า 1 วิธี ใน 9 วิธี ที่กำหนดโดยวิธีที่ใช้มากที่สุด 3 อันดับแรกคือการให้ข้อมูลย้อนกลับ การชี้แนะการลงโทษทางกาย และวาจา ซึ่งวิธีที่ครูใช้ในการแก้ปัญหาของนักเรียนนั้นมีความแตกต่างกันตามเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการเป็นครูโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิตติพงษ์ วรจำปา (2536) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดนันทบุรี สังกัดกรมสามัญศึกษาในการพัฒนาความประพฤตินักเรียน” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการพัฒนาความประพฤติของนักเรียนตามธรรมชาติของผู้บริหาร และครูสายการสอนใน 2 ด้าน คือด้านวินัยนักเรียน และด้านกิจกรรมนักเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 44 คน และครูสายการสอนจำนวน 300 คน รวมเป็นตัวอย่างจำนวน 344 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การพัฒนาความประพฤติของนักเรียน โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทั้งในด้านวินัยและการจัดกิจกรรม ซึ่งการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบต่าง ๆ ด้านการปกครองอยู่ในระดับน้อย การยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความประพฤติดีอยู่ในระดับมาก

นิตยา วีระพันธ์ (2536) วิจัยเรื่อง “การปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการปกครองนักเรียนใน 4 ด้าน คือ 1) การดูแลนักเรียน 2) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 3) การส่งเสริมวินัยในตนเองและ 4) การส่งเสริมประชาธิปไตย โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริหารและครู วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ t-test ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการดูแลนักเรียน การส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง และการส่งเสริมประชาธิปไตยได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการดำเนินการปกครอง

ทั้ง 4 หัวข้อนี้ โรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาลมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จันทร์ฉาย ยมสูงเนิน (2538) วิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติงานฝ่ายปกครอง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1) โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาด มีสภาพการปฏิบัติงานฝ่ายปกครองอยู่ในระดับ “มาก” และมีปัญหาในการปฏิบัติงานฝ่ายปกครองอยู่ในระดับ “น้อย” ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน และการบริหารงานฝ่ายปกครองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาวินัย คุณธรรม จริยธรรม ด้านการป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

2) ผลการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาด พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการวางแผนและการบริหารงานปกครองนักเรียน ด้านการส่งเสริม และพัฒนาวินัยคุณธรรม จริยธรรม ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนแต่ด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยโรงเรียนทั้ง 4 ขนาด คือ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน

3) ผลการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาด ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู-อาจารย์ พบว่าในด้านการวางแผนและการบริหารงานปกครองนักเรียน ด้านการส่งเสริม และพัฒนาวินัย คุณธรรม จริยธรรม ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กมีการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน แต่ในด้านการป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีปัญหา ในการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ส่วนในความคิดเห็นของนักเรียนพบว่าผลการเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานฝ่ายปกครอง จำแนกตามขนาดของโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประดิษฐ์ สาราญพัฒน์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำเนินการป้องกัน และแก้ปัญหาเสพติด ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 498 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และ t-test ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า

การดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่แตกต่างกันทางสถิติทั้งในโรงเรียนทุกขนาด ส่วนปัญหาในการดำเนินการป้องกัน และแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก พบว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลางมีปัญหาในการดำเนินการ ไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Marie Elezabeth (1968) ได้ทำการศึกษาวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดปัญหาทางวินัยของนักเรียนในทัศนะของครู ผลการวิจัยพบว่า

- 1) วิธีการที่มีประสิทธิภาพจะประกอบด้วย ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้บริหารโรงเรียน
- 2) การจัดปัญหาทางวินัยของนักเรียนด้วยการลงโทษทางกายมีประสิทธิภาพน้อยกว่าการแก้ปัญหาร่วมกัน
- 3) การจัดปัญหาด้วยการพูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัว เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด
- 4) เพื่อให้มีการร่วมกันในการแก้ปัญหามีการติดตามผลอย่างใกล้ชิด โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนอย่างแท้จริง

Owen (1978) ได้ศึกษาถึงผลของการใช้วิธีการปรับพฤติกรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคมและเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ด้วยวิธีปรับพฤติกรรมโดยการใช้ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ กินได้ จับต้องได้ (Tangible reward) เช่น เครื่องดื่ม ลูกกวาด ให้เวลาว่างและรางวัล พวกค้ายกย่อง ชมเชย กลุ่มตัวอย่าง 18 คน เป็นเด็กที่ขาดเรียนบ่อย ๆ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เวลาฝึกแบ่งเป็น 8 ขั้นตอน ใช้เวลา 1-12 สัปดาห์ ในแต่ละขั้น ขั้นที่ 1 เป็นระยะพื้นฐานวัดให้แน่ว่าเด็กมีพฤติกรรมนั้น ๆ จริง ขั้นที่ 2 และ 3 ให้แรงเสริมขั้นพื้นฐานด้วย Tangible rewards ได้แก่ พวกลูกกวาด น้ำอัดลม ฯลฯ ขั้นที่ 4 วัด และตรวจสอบผลของการให้รางวัล ในขั้นที่ 2 และ 3 ขั้นที่ 5 ให้รางวัลภายใน (Intrinsic rewards) ได้แก่ ค้ายกย่อง ชมเชย เพื่อให้แทน Tangible rewards ขั้นที่ 6 วัด และดูผลของการให้รางวัล ขั้นที่ 7 และ 8 ปรากฏว่า ค้ายกย่องชมเชยใช้แทนรางวัลพวก Tangible ได้ ผลจากการทดลองแสดงการปรับพฤติกรรม โดยใช้รางวัลที่เป็นสิ่งของ และรางวัลภายใน สามารถลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้โดยเด็กเพิ่มวันมาโรงเรียนมากขึ้น และคะแนนเฉลี่ยของเด็กที่เคยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีค่าสูงขึ้น

Huggins (1975) ได้ศึกษาผลการให้กำลังใจของครูที่มีต่อพฤติกรรมก่อนของนักเรียน เพื่อต้องการดูว่าครูใช้เทคนิคการเสริมแรงด้วยการให้กำลังใจนักเรียนจะลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในห้องเรียนได้หรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนประถม 216 คน โรงเรียนมัธยม 169 คน และครู 20 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่ม A เป็นครูที่ได้รับการฝึกเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมที่รบกวนของเด็ก กลุ่ม B เป็นครูที่ได้รับการฝึกเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมที่เพิกเฉยของเด็ก ก่อนการเริ่มการวิจัยครูแต่ละคนประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก 16 พฤติกรรม โดยประเมินวันละ 2 ครั้ง ทำติดต่อกัน 10 วัน ต่อจากนั้นครูใช้แรงเสริมด้วยการให้กำลังใจและเอาใจใส่ต่อนักเรียน ผลปรากฏว่า ครูกลุ่ม A รายงานว่าพฤติกรรมก่อนลดลง 52.7 เปอร์เซ็นต์ และพฤติกรรมเพิกเฉยลดลง 46.9 เปอร์เซ็นต์ ครูกลุ่ม B รายงานว่าพฤติกรรมรบกวนลดลง 25.4 เปอร์เซ็นต์ ส่วนพฤติกรรมเพิกเฉยลดลง 30.3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสรุปได้ว่าครูที่ฝึกใช้เทคนิคการให้กำลังใจ โดยการให้แรงเสริมทางบวกมีประสิทธิภาพในการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในห้องเรียนได้

Clark (1978) ศึกษาถึงการรับรู้ที่มีต่อการลงโทษโดยให้นักเรียนพักการเรียนของครู นักแนะแนวและผู้บริหาร กลุ่มตัวอย่างเป็นครู นักแนะแนว ผู้บริหารจากโรงเรียน 5 แห่ง ในรัฐมิชิแกน โดยให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวินัยในด้านการให้นักเรียนพักการเรียน (suspension) 24 ข้อ ผลปรากฏว่า 1) ครูต่างเพศกันมีความเห็นแตกต่างกันต่อการลงโทษนักเรียนในด้านการสั่งให้นักเรียนพักการเรียน 2) ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับการลงโทษนักเรียนในด้านการสั่งให้นักเรียนพักการเรียน (Clark, 1978)

Nunnally (1978) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร 30 คน ครู 115 คน และนักเรียน 251 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ร้ายแรง 27 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1) การมาโรงเรียน 2) พฤติกรรมก้าวร้าว 3) ลักขโมย 4) ติดยาเสพติด 5) มีอาวุธไว้ในครอบครอง 6) รบกวนผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่า เจตคติของครูกับผู้บริหาร เจตคติของครูกับนักเรียนและเจตคติของนักเรียนกับผู้บริหารในเรื่องพฤติกรรมที่เป็นปัญหานักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่าในเรื่องความเอาใจใส่ของครู และระดับการศึกษาของนักเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในเรื่องความเอาใจใส่ของผู้บริหารที่มีต่อการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ครูชายและครูหญิง นักเรียนชาย และนักเรียนหญิงรับรู้ในเรื่องความรุนแรงของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแตกต่างกัน

Robert (1978) แห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา ได้ทำการศึกษาวิจัยจากการเปรียบเทียบความเข้าใจต่อระเบียบวินัยของโรงเรียนระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารของโรงเรียน พบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุดเกี่ยวกับเรื่องวินัยคือ การขาดความสนใจของนักเรียนในเรื่องวินัย ความเกียจคร้าน และการติดยาเสพติด เช่น การสูบบุหรี่ และพวกแอลกอฮอล์

Turner (1978) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎระเบียบที่นักเรียนปฏิบัติและพฤติกรรมของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสอนทางด้านภาษา สังคม วิชาชีวิตคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ จากโรงเรียนที่สอนในระดับมัธยมศึกษา 10 โรงเรียน ของรัฐมิชิแกน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินการรับรู้และการสังเกตของครูที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่ากฎระเบียบมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนน้อย แต่จะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับพฤติกรรมที่รุนแรง อย่างไรก็ตามครูจะรับรู้ว่าการระเบียบจะมีอิทธิพลต่อเด็กโตมากกว่าเด็กเล็กยกเว้นครูที่สอนด้านสังคมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนแตกต่างกันตามเพศ ประสบการณ์การเป็นครูและแผนกวิชาที่ครูสอน

Dennis Martin, Littrel (1981) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรีโคลัมเบีย ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมและวินัยของนักเรียนพบว่า

- 1) ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมนักเรียนอย่างเคร่งครัด จะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของนักเรียนและนักเรียนจะมองว่าครูเป็นผู้ที่คอยควบคุมนักเรียนมากกว่า
- 2) นักเรียนจะชอบครูที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนมากกว่าครูที่คอยควบคุมนักเรียนให้อยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด
- 3) ในการรักษาวินัยของนักเรียนจะไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างครูที่ขอช่วยเหลือนักเรียนและครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน
- 4) ในเรื่องการดูแลความประพฤติของนักเรียน ปรากฏว่า ครูที่ละเลยกับครูที่มีความเคร่งครัดอย่างมาก จะไม่มีผลต่อการรักษาวินัยของนักเรียน